

Nominering till Guldspaden 2006

Rädsla på djupet och Jordbävning under sängen, uppdrag granskning 20061219 i SVT1 kl. 20.00

1. I arbetet deltog reporter Katarina Karlsson, fotograf/redigerare Fredrik Westerberg och redaktör Nicke Nordmark.

4. Det statliga gruvbolaget LKAB drar numera in miljardvinster till statskassan. LKAB står för huvuddelen av järnmalmproduktionen i Europa och efterfrågan på järnmalm fortsätter att öka i världen.

Miljardinvesteringar gjordes förra året inom gruvnäringen i malmfälten och nya miljardinvesteringar planeras.

LKAB beslutade även att öka produktionstakten i gruvan för att öka vinsten ytterligare, och bolaget vill göra gruvan djupare tidigare än planerat. Kiruna får världens djupaste järnmalmgruva.

Statliga gruvbolaget LKAB som har två stora järnmalmgruvor i Kiruna och Malmberget har knappast utsatts för någon granskning under senare år när det gäller arbetsmiljön i gruvan. Ofta är det löner, bonus och vinster som behandlas i media. I Malmberget och Kiruna där LKAB har sina två järnmalmgruvor har bolaget fått ett stort inflytande i samhället.

Folk är beroende av LKAB för sin överlevnad.

Vad innebär den ökade produktionstakten för dem som arbetar i gruvan ?

Och vilka risker finns det för de boende när gruvdriften ökar?

I maj månad skedde en dödsolycka i Kirunagruvan. En ung arbetare, 27 år gammal omkom när berget ovanför hans huvud rasade trots att det var förstärkt med betong och bultar. LKAB skrev på sin hemsida att arbetaren omkom under normalt laddningsarbete. Kan man dö av det, undrade vi ? I Malmberget där LKAB:s andra järnmalmgruva ligger sträcker sig malmkropparna in under själva samhället. Under förra året ökade rädslan bland de boende. Folk grät och flydde ut ur sina hus på grund av häftiga jordskalv. Marken under deras hus börjar plötsligt skaka. LKAB uppger att dessa skalv som är som jordbävningar beror på gruvdriften och att de kommer att fortsätta.

5. Intervjuer med många berörda och genomgång av statistik från arbetsmiljöverket. Eftersom SVT inte tilläts filma och intervjua oroliga arbetare längst ner i gruvan - med hänvisning till att LKAB inte kunde garantera vår säkerhet, filmade arbetarna själva sin arbetsmiljö

6. Ett fyrtiotal anonyma källor, olika interna dokument från LKAB, tillbudsrapportering hos arbetsmiljöverket, dokument från länsstyrelsen och Bergsstaten, Seismologen i Uppsala, IF Metall, arbetare, tjänstemän på LKAB, professor i bergmekanik som ej längre är bunden till LKAB, SGU i Uppsala, LKAB:s egen hemsida

7. Både arbetare i gruvan i Kiruna och boende i Malmberget var oerhört rädda att uttala sig negativt om LKAB framför kameran. Arbetarna var rädda att förlora jobben och såg ingen annan utväg till inkomst i Kiruna, än som gruvarbetare. Boende i Malmberget är beroende av LKAB:s framgångar för sin existens.

En mycket stor del av arbetet har handlat om att bygga upp förtroende.

Det hände att teamet åkt 35 mil upp till Kiruna för att göra intervju med arbetare, väl på plats backade de på grund av rädsla och teamet fick vända åter, 70 mil tur och retur. Så småningom löstes intervjuer med förvrängda röster.

LKAB satte även munkavle på sina egna tjänstemän. De fick uttala sig i lokalpressen men inte för Uppdrag granskning. Trots upprepade försök fick vi inte filma och intervjua arbetare längst ner i gruvan.

LKAB sade att de inte kunde garantera vår säkerhet. Det blev då väldigt svårt att överhuvudtaget kunna göra ett TV-reportage. Hela reportaget hotades. Det löstes genom att arbetarna själva filmade sin arbetsmiljö i gruvan.

LKAB satte direktiven för när Uppdrag Granskning skulle få göra intervju med VD Martin Ivert. Han bjöd in oss, det vara bara att acceptera det datum han föreslog eller så blev det ingen intervju. Reporter Katarina Karlsson var tvungen att göra intervjun med tre representanter från LKAB:s ledning samtidigt.

Ytterligare en representant från LKAB, var närvarande, informationschefen. Han bandade och fotograferade själv intervjun under tiden.

Åklagaren har sekretessbelagt både arbetsmiljöverkets utredning av dödsolyckan och polisutredningen.

Förundersökning pågår fortfarande. Det försvårade arbetet om dödsolyckan.

8. 4 månader

9. Responsen var stor efter programmet från boende och arbetare i Kiruna och Malmberget, bland annat på chatten efter programmet men också i mail och telefonsamtal. Många var mycket tacksamma att problemen uppmärksammats. Någon tyckte dock att LKAB smutskastades i programmet. De anhöriga till den 27-årige arbetaren som omkom (familjen visste att reportaget gjordes) tyckte att det var bra att programmet gjordes, men sade att vad som än kommer fram om dödsolyckan, så har det ingen reell betydelse för dem. Att programmet gjordes skulle kunna ha fått betydelse för att människors självkänsla gentemot det statliga bolaget har ökat, och att de vågar kräva sina rättigheter på ett annat sätt än tidigare. Så har det uttryckts av en del i alla fall.

10. Arbetsmiljöverket har följt reportaget och reagerat positivt. Uppdrag Gransknings program uppmärksammades på riksnyheterna, i Kuriren, NSD och NordNytt. DN:s Johan Croneman skrev även en recension av programmet. Många journalistkollegor har uttryckt det positiva till att LKAB:s verksamhet granskades när det gäller arbetssituationen i gruvan och situationen för boende, samt till intervjun med VD Martin Ivert.

11. Projektet har inte anmälts till PO, Granskningsnämnden eller annan instans.

OBS Kopior på reportagen skickas i separat kuvert.